

Oppgave 4

Innledning

Da italieneren Giambattista Marino hovedsakelig virket som poet (Giambattista Marino 2008) på 1600-tallet vil jeg i denne korte teksten presentere et begrenset utvalg av hans lyriske verker. Med utgangspunkt i disse tekstene vil jeg ved hjelp av eldre generell litteraturhistorie diskutere i hvilken grad Marinos forfatterskap tilhører barokken, da nyere og språklig tilgjengelig kildemateriale omkring forfatterskapet er begrenset. To av hans sentrale og to noe mer sjeldent omtalte verker er valgt ut i forsøk på å gi en viss bredde i fremstillingen av poetens tematikk og skrivemåte.

Giambattista Marinos forfatterskap

Marinos første diktsamling utkom første gang under navnet *Le Rime* i 1602. (Beyer et al. 1972 s. 35). Den tredje utgaven; *La lira*, på norsk *Lyren*, ble gitt ut i 1614. Verkets første del består av sonetter mens de senere versene har en friere, mer eksperimentell form fylt med motsetninger og ”tilsiktete selvmotsigelser”. (s. 35). *Lyren* inneholder erotisk og hellig tematikk og tekstene kan kategoriseres som blant annet kjærlighetsdikt, begravellesdikt og religiøse dikt. (Giambattista Marino 2008). Flere av dem har tydelige spor av klassisk latinsk og gresk litteratur. (2008). I tillegg til det hellige og elskovsskildringene inneholder samlingen blant annet moralske, rosende og lengtende dikt samt hylninger hvor forfatteren lovpriser sine økonomiske støttespillere. (Beyer et al. 1972 s. 35).

Adonis (1623) er et omfattende mytologisk episk dikt dedikert til den franske kongen Ludvig den trettende. (Giambattista Marino 2008). Her kombinerer Marino velkjente mytologiske historier med store verker innen verdenslitteraturen. Fortellinger om for eksempel Ekko og Narkissos blandes med sitater fra bøker som Dantes *Den guddommelige komedie*. (2008). Samtidige vitenskapelige nyvinninger og geografiske oppdagelser fra forfatterens samtid er også inkludert. Det samme er bibelske innslag, erotikk og intriger. (Beyer et al. 1972 s. 39). Marino ville at denne mytologiske beretningen skulle være en sammenfatning, et konsentrat, av all tidligere diktning. (s. 39). *Adonis* er svært langt, men handlingen kan ses på som spinkel. (s. 39). Narrasjonen i verket kan oppfattes usammenhengende og labyrintisk selv om verserytmen er utført med perfektjon. (Giambattista Marino 2008).

Diktene i *Utstillingen* (1620) beskriver malerier og skulpturer. (Giambattista Marino 2008). Samlingen kan karakteriseres som ”(...) poetiske parafraser over samtidige maleres

verker.” (Beyer et al. 1972 s. 37). Marinos dikt er her inspirert av samtidige kunstverk blant annet forestillende den bibelske Magdalenaskikkelsen og Elisabeth av England. (s. 37).

Nevnes kan også *Bryllupssanger* fra 1616. Dette er dikt til brudepar. Innholdet i dem er likevel ikke oppbyggelig, men en hyllest til de erotiske gleder som venter paret etter vielsen. (Beyer et al. 1972 s. 36). Språket betegnes som overdrevet og svulstig. (s. 36).

I hvilken grad tilhører Giambattista Marinos tekster barokken?

Marino fremheves ofte i litteraturhistorien i forbindelse med barokken. Han er omtalt blant annet som sentral representant for barokken som stilretning (Giambattista Marino 2008) samt som mester (Hertel 1985 s. 274) og ridder (Beyer et al. 1972 s. 31) av barokkpoesien. Hvorfor Marino refereres til med slike titler kommer tydelig frem gjennom sammenligninger for eksempel av trekk ved tekstene nevnt i presentasjonen ovenfor og typiske trekk ved barokk litteratur. Ridderstrøm (2006) uthever blant annet bruken av kontraster, overdådighet og fantasifullhet som slike barokke trekk. (s. 73). Han nevner også hvordan stilen kan oppfattes som ”[...] utbroderende, kunstlet og pompøs.” (s. 73). Eksempelvis kan nevnes de mange motsetninger i *Lyren*, det pompøse ved *Adonis* og den overdrevne språkbruken i *Bryllupssanger*.

Ridderstrøm (2006) bruker barokken som betegnelse for en kunstnerisk stil innen litteraturen. (s. 73). Begrepet barokk har, som så mange andre begreper, blitt brukt på forskjellige måter. Sejerstad (1998) belyser hvordan barokken som relevant betegnelse i seg selv er problematisk fordi den for eksempel kan ses både som periodebetegnelse og som en måte å beskrive enkelte fenomener på, for eksempel innen litteraturen. (s. 71). Hos Beyer et al. (1972) kommer det frem at den typiske benyttelsen av barokkbegrepet er å la den betegne alle litterære retninger som dyrker blant annet fantasifullhet, billedprakt og oppfinnsomhet. (s. 27). Hvorvidt en tekst samsvarer med kjennetegn i en kunstnerisk stil kan i høy grad sies å være avgjørende for å fastslå om den kan plasseres innenfor et begrep, men det alene vil ikke nødvendigvis være nok. Som det kommer frem hos Beyer et al. (1972) kan barokken som betegnelse på alle litterære retninger med nevnte kjennetegn for eksempel resultere i at Prousts *På sporet av den tapte tid* ses som barokk. (s. 27). Når det gjelder Marino vil det nødvendigvis være enklere å svelge barokkbetegnelsen uten videre kritisk tenkning da hans tekster også ble til i den *tiden* som benyttes for barokken som periodebetegnelse.

Først på 1960-tallet ser det, innen litteraturkritikken, ut til å dukke opp studier hvor det er satt spørsmålsteget ved det som kan sies å være den rådende oppfatning av Marinos tekster som eksplisitt barokke. Tidligere hadde diktene hans ofte nært utelukkende blitt sett på som

forsøk på å imponere leserne med eleganse samt detaljrikt og innviklet språk. (Giambattista Marino 2008). Det var altså fokus på form og skrivemåte. I 2002 ble imidlertid kritikeren Marie-France Tristans *La Scène de l'écriture* publisert i Frankrike. Her hevder hun psykologiske elementer er å finne Marinos lyrikk. (2008).

Hva innhold angår er fremstillinger av kjærlighet og religiøse emner typisk i barokkens tekster (Barokken 2008). Slike fremstillinger finnes, som vist over, også hos Marino. Det religiøse påstås likevel ikke å være representert i hans tekster i like stor grad som i barokken generelt, noe som har henger sammen med den katolske kirken i hans hjemland. Det var nemlig typisk for den italienske barokke litteraturen å dikte om det jordiske, mens det religiøse ble holdt atskilt til kirken. (Hertel 1985 s. 275). Skjønt det hevdes Marino aksepterte dette skillet mellom religion og litteratur (s. 275) er det ikke mange av hans tekster en behøver lese for å bevise det motsatte. Blant annet kategoriseres flere av diktene i *Lyren* som religiøse (Giambattista Marino 2008) og i *Utstillingen* beskriver dikteren Magdalenaskikkelsen som i barokken ofte ble fremstilt i kunstverk for religiøse betraktninger. (Beyer et al. 1972 s. 37). Her er det likevel hovedsakelig kunstverkene som beskrives og i samme diktsamling skildrer han et maleri forestillende Elisabeth av England med en rekke smykkende ord samtidig som han skriver hun har "[...] utslettet bildet av Gud i sitt sinn." (s. 37).

Lyrikk som tar for seg emner knyttet til kjærlighet og det religiøse vil ofte antas å ha en åndelig dimensjon; å representere noe sjelelig og psykologisk. Men de psykologiske aspekter finnes ikke av de kjennetegn som i generell litteraturhistorie nevnes i forbindelse med barokken. Dette påstås også å gjelde for Marino som enkeltforfatter. Hertel (1985 s. 274) beskriver hvordan italieneren fokuserte på den ytre verden ved billedlige beskrivelser av sanseinntrykk; særlig de visuelle. Skildringene av kjærligheten foregikk ikke på det psykologiske plan, men det fysiske. Heller ikke filosofiske eller moralske problem generelt skrev Marino om i sine tekster. (s. 274). De erotiske beskrivelser i *Lyren*, *Adonis* og *Bryllupssanger* samt diktene om inntrykkene av visuelle kunstverk i *Utstillingen* kan eksemplifisere dette.

Tristans påstand om psykologiske elementer i italienerens diktning kan altså ses som et bidrag til å stille Marinos tekster utenfor barokken. Hvor disse elementene befinner seg kan det likevel være problematisk å oppfatte. Ser man på eksemplene fra Marinos lyrikk benyttet innledningsvis er det påfallende lite som minner om psykologisk vinkling. Snarere kan det slå en at forfatterskapet rett ut virker overfladisk. Hos Hertel (1985) settes dette overdrevne fokuset på det ytre opp mot de senere symbolistenes bruk av den ytre verden til å belyse den indre. (s. 275). Marino forsøker ifølge Hertel (1985) ikke å bevege seg bakenfor overflaten. (s.

275). En slik påstand kan hevdes å ha et solid grunnlag ved å ta i betraktning at det overfladiske som trekk ved barokkens tekster generelt kan beskrives som en slags virkelighetsflukt fra dikternes side. Ifølge Sejerstad (1998) opplevde barokkmennesket verden som urolig og fragmentert fordi moralske, religiøse samt ideologiske sannheter vaklet. (s. 86). Han omtaler de litterære teksters dyrking av ting og fragmenter, bruken av fantasi fremfor overordnet sannhet samt benyttelsen av bilder og allegorier som reaksjoner på dette. (s. 84).

Disse språklige virkemidlene henspiller likevel et moment som kan problematisere graden av Marinos teksters tilhørighet i kategorien barokk. Som nevnt blir Marinos språk omtalt blant annet som detaljrikt og innviklet (Giambattista Marino 2008) og som overdrevet og svulstig. (Beyer et al. 1972 s. 36). Slike kjennetegn er stadig å se i forbindelse med beskrivelser av barokken. De samme symboler inngår også i beskrivelser av *manierismen*. En stil og et ord som igjen er til forveksling lik *marinismen*. Sistnevnte er betegnelse for stilen som utviklet seg gjennom andre dikteres etterligninger av Marinos overdrevne, snirklede, men spøkefulle måte å skrive på. (Marinism 2008). Særlig etter mønster fra *Lyren* og *Adonis*. Når det gjelder manierismen er Marino blant annet blitt kalt dens største dikter i Italia. (Beyer et al. 1972 s. 28). Ridderstrøm (2006) skriver hvordan språkbruken i manieristiske tekster kjennetegnes av "(...)ornamenter, overdådig bruk av allegorier, symboler og andre kunstgrep." (s. 74). Sejerstad (1998) forklarer hvordan barokk og manierisme noen ganger brukes som overlappende termer. (s. 79). Videre legger han frem hvordan de kan skilles ved at barokken hyppigere opptrer som ren stilbetegnelse fordi den er en tidsfestet epoke og assosieres med en religiøs dimensjon manierismen ikke har. (s. 79).

Ut fra hva som allerede er påpekt i forbindelse med det man kan anse som Marinos overflatskhet i forhold til behandlingen av de religiøse innslag i tekstene kan en fristes til å hevde de snarere bør betegnes som manieristiske enn barokke. Dette kan støttes opp om gjennom hvordan Marino i sitt forfatterskap vektla det forfinede fremfor den rå natur (Hertel 1985 s. 274) og hvordan tekstene kan sies å ligge nærmere det Sejerstad (1998 s. 79) beskriver som manierismens figurdyrkende, lærde stil enn barokkens stildyrkende, kunstige.

Legger man Tristans mening om psykologiske elementer i Marinos diktning til manierismens vekt på det intellektet og spirituelle (Mannerism 2008) blir den sterke fargen barokken kan påstås å male hans tekster med straks svakere. Likevel; de to termene benyttes ofte synonymt (Ridderstrøm 2006 s. 74) og de samme særtrekk nevnes stadig i forbindelse med begge begreper. Den flittige bruken av metaforer og allegorier samt tendensen til at formen fremsto som viktigere enn innholdet fremheves også i definisjoner av barokken. (Barokken 2008). Spesielt for barokkens lyrikk nevner Sejerstad (1998) hvordan det i

litteraturteorien er hevdet bare forfatterens fantasi setter grenser for hvor innviklet og detaljert stilen kan være. (s. 77). Slik sett later de to termene til å stå for nøyaktig det samme og man kan bli usikker på hvilken av dem Marinos tekster i størst grad tilhører. Da hans forfatterskap bærer begge ”merkelapper”, i tillegg til marinismen, kan det rett og slett være et resultat av at dette ikke nødvendigvis behøver noen avgjørelse. Sejerstad (1998 s. 79) omtalte barokken som den rene betegnelsen for selve stilen. Hos Beyer et al. (1972) brukes manierismen om trekkene ved stilen og barokken om det periodetilhørende. (s. 28).

Brukes uttrykket barokk i Seierstads (1998. s. 79) eller Ridderstrøms (2006 s. 73) variant, altså som betegnelse for kunstnerisk stil, er det også et annet kjennetegn ved Marinos tekster som kan bidra til å minske graden av deres tilhørighet i barokken. Benyttelsen av myter og andre forfatteres verker, blant annet fra antikken, i *Adonis* spede handlingsforløp kan ses som noe forfatteren bruker som fyllmasse for å briljere ovenfor leserne. Dette gjelder ikke bare språket, men også den perfektjonistiske verseformen. Disse verseformene kan anses å nærme seg det klassisistiske; en stilperiode som ofte settes som ren kontrast til barokken.

Ridderstrøm (2006) nevner også bruken av antikkens form, regler og mesterverker i litteraturen som et klassisistisk trekk. (s. 74). I forbindelse med perioden Marino var aktiv skriver Ridderstrøm (2006) at klassisismen rådet særlig i Frankrike og i forbindelse med hyllestiktning til konger. (s. 74). Hertel (1985) beskriver hvordan en klassisistisk tendens preget 1600-tallets Frankrike og ”temmet” barokkens flukt mot det ekstreme slik at den her ikke var like markert som i for eksempel Italia. (s. 270). Derfor mener han det kan være vanskelig å skille mellom barokk og klassisisme i den franske litteraturen. (s. 270). Marino var virksom som poet ved hoffet i Frankrike og *Adonis* er som nevnt en hyllest til Ludvig den trettende. Forfatteren virket både her og i sitt hjemland. (Hertel 1985 s. 274).

Det klassisistiske ved Marinos tekster behøver likevel ikke nødvendigvis å utelukke deres barokke tilhørighet. Ridderstrøm (2006 s. 74) peker på hvordan det franske hoff både var teatralisk samtidig som tradisjoner fra antikken ble høyt ansett. Dette kan være en forklaring på hvordan italienerens tekster i formen kan bære klassisisme mens innholdet preges av barokke elementer. I den sammenheng kan manierismen i tillegg trekkes inn som et overgangselement. Tross den så og si parallelle betydningen mellom denne og barokken nevnes i forbindelse med meningen bak ordet manierismen (Manierismen 2008) gloser som likevekt og harmoni i tillegg til stilfullhet og eleganse. Slik kan manierismen sees å bære i seg både klassisistiske og barokke kjennetegn. Dette støttes videre opp om gjennom utsagn som Sejerstads (1998) ”Den barokke epoken inneholder mange normative formaninger om formstrenghet.” (s. 81).

Konklusjon

Som foreliggende artikkel viser er det med god grunn Giambattista Marino i litteraturhistorien knyttes til barokken og refereres til som ridder- (Beyer et al. 1972 s. 31) og mester (Hertel 1985 s. 274) av barokkpoesien. Tekstene *Lyren*, *Adonis*, *Utstillingen* og *Bryllupssanger* bærer alle preg av trekk som anses å være typiske ved barokken som kunstnerisk stil i litteraturen. Når de samme tekster også stilmessig betegnes som manieristiske kan dette på ingen måte si å minske tilhørigheten til barokken da termene er overlappende. Særlig ikke når tekstene i tillegg er diktet innenfor barokken som periode og det typisk barokke overfladiske trekk, som tydelig fremkommer i Marinos forfatterskap, har samtids- og samfunnsmessige årsaker. Tekstenes klassisistiske trekk kan heller ikke påstås å svekke graden av tilhørighet med barokken. Dette begrunnes både med at Marino delvis diktet i Frankrike hvor klassisisme og barokk kan være vanskelige å skille (Hertel 1985 s. 270) og med hvordan formen i barokkens tekster også kan ses som streng. (Sejerstad 1998 s. 81).

Litteraturliste

Barokken. (2008, mai 27). Lokalisert 27. mai 2008 i Wikipedia på Verdensveven:
<http://no.wikipedia.org/wiki/Barokken#Litteratur>

Beyer, E., Jansen, F. J. B., Stangerup, H. & Traustedt, P. H. (1972). *Verdens litteratur historie: B. 4: Klassisismen (1600-tallet)*. Oslo: Cappelen

Giambattista Marino. (2008, mai 2). Lokalisert 26. mai 2008 i Wikipedia på Verdensveven:
http://en.wikipedia.org/wiki/Giambattista_Marino

Hertel, H. (1985). *Verdens litteraturhistorie: B. 3: 1450-1720*. Oslo: Gyldendal

Manierismen. (2008, april 11). Lokalisert 26. mai 2008 i Wikipedia på Verdensveven:
<http://no.wikipedia.org/wiki/Manierisme>

Mannerism. (2008, mai 27). Lokalisert 28. mai i Wikipedia på Verdensveven:
<http://en.wikipedia.org/wiki/Mannerism>

Marinism. (2008, mai 2). Lokalisert 28. mai i Wikipedia på Verdensveven:
<http://en.wikipedia.org/wiki/Marinism>

Ridderstrøm, H. (2006). *Litteraturhistoriske tekstpraksiser*. Oslo: JBI, Høgskolen I Oslo

Sejerstad, J. (1998). Retorikk og dikter – om barokken. I: Dvergsdal, A. (red.), *Nye tilbakeblikk: Artikler om litteraturhistoriske hovedbegreper*. (s. 71-94). Oslo: Cappelen